

Norden: fem länder som valde att hålla ihop

Berättelse

Fem länder och tre självstyrande områden

Sverige hör till en del av världen som kallas Norden. Norden ligger i norra Europa och består av fem länder: Sverige, Norge, Danmark, Finland och Island. Dessutom finns tre områden som till stor del styr sig själva. Det är Åland, som hör till Finland, samt Färöarna och Grönland, som hör till Danmark. De tre områdena är med i det nordiska samarbetet, men det är viktigt att veta att de inte är självständiga stater på samma sätt som Sverige eller Norge. De är alltså inte egna "länder" i den mening som menas i till exempel FN.

Politikerna börjar samarbeta

De nordiska länderna har en lång historia av att samarbeta. År 1952 bildades Nordiska rådet. Det är ett samarbete mellan ländernas parlament, alltså de folkvalda politikerna (i Sverige sitter de i riksdagen). Finland gick med några år senare, 1955, och i dag har rådet 87 ledamöter. Här kan politiker från olika länder träffas, diskutera och föreslå gemensamma lösningar.

Senare ville länderna att även regeringarna skulle samarbeta mer direkt. Därför skapades Nordiska ministerrådet år 1971, och de fem länderna har varit med i det sedan starten. Medan Nordiska rådet samlar folkvalda politiker, är ministerrådet ett samarbete mellan ländernas regeringar. Grunden för hela det officiella nordiska samarbetet är ett avtal som kallas Helsingforsavtalet. Det undertecknades den 23 mars 1962 och började gälla den 1 juli samma år. Ibland kallas avtalet "Nordens grundlag", eftersom det beskriver hur länderna ska arbeta tillsammans. I mars 2026 beslutades det att en kommission ska se över och uppdatera avtalet, så delar av det kan komma att ändras i framtiden.

Samarbete som märks i vardagen

Det nordiska samarbetet handlar om många områden: ekonomi, näringsliv, utbildning, forskning, kultur, miljö, välfärd och jämställdhet. Men det märks också direkt i vanliga människors liv. Sedan 1954 finns en gemensam nordisk arbetsmarknad. Det betyder att en medborgare i ett nordiskt land får bo och arbeta i ett annat nordiskt land utan arbetstillstånd. En person från Sverige kan alltså söka jobb i Danmark eller Norge utan att först ansöka om något särskilt tillstånd.

Det är också enkelt att resa inom Norden. Genom den nordiska passunionen kan nordiska medborgare resa mellan länderna utan pass. Ett protokoll om detta trädde i kraft redan den 1 juli 1954. Men att resa utan pass betyder inte att man aldrig behöver kunna visa vem man är. Sedan 2015 och 2016 har det ibland funnits tillfälliga gränskontroller mellan vissa nordiska länder. Därför är det klokt att alltid kontrollera vad myndigheterna säger gäller just nu, i stället för att tro att reglerna alltid ser likadana ut.

Folkbokföring och personnummer

När man flyttar mellan de nordiska länderna finns det också en gemensam överenskommelse om folkbokföring. Den säger att en person bara kan vara folkbokförd i ett nordiskt land i taget. Man kan alltså inte vara skriven i både Sverige och Norge samtidigt. I Sverige är det myndigheten Skatteverket som sköter folkbokföringen, och när man blir folkbokförd där får man också ett personnummer. Personnumret behöver man i många situationer i Sverige, till exempel hos vården, banken och myndigheterna.

Lika och ändå olika

Många tycker att de nordiska länderna liknar varandra på flera sätt, inte minst i språket. Det sägs ofta att svenskar, danskar och norrmän kan förstå en del av varandras språk, eftersom svenska, danska och norska liknar varandra. Men man ska vara försiktig med att påstå för mycket. Hur mycket man verkligen förstår varierar kraftigt från person till person och från situation till situation. Att säga att "alla nordbor förstår varandra" är därför en generalisering som inte stämmer för alla. Det som däremot är säkert är att Norden är fem grannländer som under lång tid har valt att hålla ihop, både mellan regeringar och mellan vanliga människor.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
Norden	ett område i norra Europa med fem länder
självstyrande	som till stor del bestämmer över sig själv
självständig stat	ett helt eget och fritt land, inte styrt av ett annat land
folkvald	vald av folket i ett val
parlament	den församling som stiftar lagar i ett land (i Sverige riksdagen)
regering	de personer som styr ett land
ledamot	en person som är medlem i en församling, t.ex. ett råd
avtal	en överenskommelse mellan två eller flera parter
underteckna	skriva sitt namn på ett avtal för att godkänna det
kommission	en grupp som får i uppdrag att utreda eller se över något
arbetstillstånd	ett tillstånd som vissa behöver för att få arbeta i ett land
folkbokförd	registrerad där man bor, så att staten vet var man bor
personnummer	ett nummer som identifierar en person som bor i Sverige

Läsförståelsefrågor

1. Hur många länder består Norden av?
 1. Tre länder.
 2. Fem länder.
 3. Åtta länder.
2. Vad är skillnaden mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet?
 1. Nordiska rådet samlar folkvalda politiker, medan Nordiska ministerrådet är ett samarbete mellan regeringarna.
 2. Nordiska rådet är för turister, medan ministerrådet är för företag.
 3. Det finns ingen skillnad; det är samma sak.
3. Vad innebär den gemensamma nordiska arbetsmarknaden?
 1. Att alla nordbor måste arbeta i ett annat land.
 2. Att en nordisk medborgare får bo och arbeta i ett annat nordiskt land utan arbetstillstånd.
 3. Att man bara får jobba i sitt eget hemland.
4. Vad betyder ordet "undertecknades" i texten om Helsingforsavtalet?
 1. Att avtalet revs sönder.
 2. Att man skrev under avtalet för att godkänna det.
 3. Att avtalet glömdes bort.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Nordiska rådet bildades 1952.
 2. Åland, Färöarna och Grönland är självständiga stater på samma sätt som Sverige.
 3. Man kan bara vara folkbokförd i ett nordiskt land i taget.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Helsingforsavtalet började gälla den 1 juli 1962.
 2. Färöarna och Grönland hör till Finland.
 3. Norden är den vackraste delen av Europa.
7. Förklara med egna ord vad den nordiska passunionen betyder för en vanlig människa.
8. Texten säger att det är klokt att kontrollera vad myndigheterna säger gäller just nu när det handlar om pass och gränskontroller. Varför skriver texten så i stället för att ge en fast regel? Vad vill den visa?
9. Texten skriver att svenskar, danskar och norrmän "kan förstå en del av varandras språk" och att förståelsen varierar. Varför är det klokt att skriva försiktigt om språkförståelse, tror du?

10. Varför kan man säga att det nordiska samarbetet märks även i vanliga människors vardag, och inte bara bland politiker? Svara med stöd i texten.
11. Texten påpekar att de tre självstyrande områdena inte är självständiga stater på samma sätt som Sverige. Varför är det viktigt att vara tydlig med en sådan skillnad, tror du?
12. Skriv en kort text (4–6 meningar) där du jämför Norden med ett område där grannländer samarbetar i den del av världen du själv kommer ifrån. Vad är likt och vad är olik?

Facit

1. 1. Fem länder.
2. 1. Nordiska rådet samlar folkvalda politiker, medan Nordiska ministerrådet är ett samarbete mellan regeringarna.
3. 1. Att en nordisk medborgare får bo och arbeta i ett annat nordiskt land utan arbetstillstånd.
4. 1. Att man skrev under avtalet för att godkänna det.
5. 1. ja b) nej (de är självstyrande områden, men inte självständiga stater på samma sätt) c) ja
6. 1. ja b) nej (Färöarna och Grönland hör till Danmark) c) det står inte i texten (texten gör ingen sådan värdering)
7. Exempel på svar: Passunionen betyder att en nordisk medborgare kan resa mellan länderna utan pass. Det gör det enklare att röra sig mellan länderna, men man kan ändå behöva visa vem man är.
8. Exempel på svar: Reglerna kan ändras, och ibland införs tillfälliga gränskontroller. Texten vill visa att den är försiktig och ärlig, och hänvisar därför till aktuella besked från myndigheterna i stället för att påstå en regel som snabbt kan bli fel.
9. Exempel på svar: Hur mycket man förstår varierar mycket mellan olika personer och situationer. Om man påstår att alla förstår varandra blir det en generalisering som inte stämmer för alla. Därför är det bättre att skriva försiktigt.
10. Exempel på svar: Tack vare den gemensamma arbetsmarknaden kan vanliga människor bo och arbeta i ett annat nordiskt land utan arbetstillstånd, och tack vare passunionen kan de resa mellan länderna utan pass. Samarbetet påverkar alltså hur människor kan leva, jobba och resa.
11. Exempel på svar: Det är lätt att tro att områdena är egna länder, men de är det inte i samma mening. Att vara tydlig med skillnaden gör att man inte sprider en felaktig bild av hur Norden ser ut.
12. Exempel på svar: Eleven jämför Norden med ett samarbete mellan grannländer i sin egen del av världen och nämner minst en likhet och en skillnad.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten ger en bred introduktion till Norden och det nordiska samarbetet och lämpar sig för arbete med samhälle, politik och enkel källkritik. Tema: grannländer och omvärld, och hur länder kan välja att hålla ihop. Flera frågor (8, 9, 10, 11, 12) kräver inferens och att eleven väger samman olika delar av texten. Lyft gärna hur texten skiljer på säkra fakta (årtal för Nordiska rådet 1952, Helsingforsavtalet 1962, arbetsmarknaden 1954, passunionen 1954) och försiktiga eller osäkra uppgifter (de självstyrande områdenas ställning, gränskontroller, språkförståelse, kommande revidering av avtalet). En bra utgångspunkt för att jämföra med samarbete mellan grannländer i elevernas egna hemregioner.

Diskussionsfrågor

- Finns det ett samarbete mellan grannländer i den del av världen du kommer ifrån? Vad heter det och hur fungerar det?
- Texten säger att man kan bo och arbeta i ett annat nordiskt land utan arbetstillstånd och resa utan pass. Vilka fördelar och vilka svårigheter kan det föra med sig, tror du?
- Det sägs ofta att de skandinaviska språken liknar varandra. Har du märkt att språk i din egen del av världen liknar varandra? Hur mycket förstår man egentligen av ett grannspråk?
- Samarbetet bärs upp både av regeringar och av vanliga människor. Vad kan vanliga människor göra för att skapa goda kontakter mellan länder?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om grannländerna till ditt hemland. Vilka är de, hur är förhållandet mellan länderna, och finns det samarbete kring till exempel arbete, resor eller handel? Berätta också vad du själv tycker om sådant samarbete.

Källor och faktagranskning

- Nordiskt samarbete (officiell sajt) – Helsingforsavtalet: <https://www.norden.org/sv/publication/helsingforsavtalet>
- Nordiskt samarbete (officiell sajt) – Överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad: <https://www.norden.org/en/treaties-and-agreements/agreement-concerning-common-nordic-labour-market>
- Regeringen.se – Nordiska frågor: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/nordiska-fragor/>
- Skatteverket – Du är medborgare i ett annat nordiskt land än Sverige (folkbokföring): <https://www.skatteverket.se/privat/folkbokforing/flyttatillsverige/nordiskmedborgare.4.5a85666214dbad743ff11e6.html>

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. Nyckelfakta: Norden består av fem länder – Sverige, Norge, Danmark, Finland och Island. Dessutom ingår tre självstyrande områden: Åland (hör till Finland) samt Färöarna och Grönland (hör till Danmark). Nordiska rådet bildades 1952 och är samarbetet mellan ländernas parlament (de folkvalda politikerna); Finland gick med 1955, och rådet har 87 ledamöter. Nordiska ministerrådet bildades 1971 och är samarbetet mellan ländernas regeringar, med de fem länderna sedan starten. Grunden för det officiella samarbetet är Helsingforsavtalet, som undertecknades den 23 mars 1962 och började gälla den 1 juli 1962 (kallas ibland "Nordens grundlag"). Sedan 1954 finns en gemensam nordisk arbetsmarknad: en medborgare i ett nordiskt land får bo och arbeta i ett annat nordiskt land utan arbetstillstånd. Den nordiska passunionen (ett protokoll som trädde i kraft den 1 juli 1954) gör att nordiska medborgare kan resa mellan länderna utan pass. Enligt en överenskommelse om folkbokföring kan en person bara vara folkbokförd i ett nordiskt land i taget; i Sverige sköts folkbokföringen av Skatteverket, och då får man också ett personnummer. Samarbetet rör bl.a. ekonomi, näringsliv, utbildning, forskning, kultur, miljö, välfärd och jämställdhet. OSÄKERHETER/MYTER markeras försiktigt: De tre självstyrande områdena (Åland, Färöarna, Grönland) deltar i samarbetet men är inte självständiga stater – de är alltså inte egna "länder" i FN-mening. Att resa utan pass betyder inte att man slipper kunna styrka sin identitet; sedan 2015/2016 har tillfälliga gränskontroller ibland införts mellan vissa nordiska länder, så texterna hänvisar till aktuella myndighetsbesked i stället för fasta påståenden. Svenska, danska och norska liknar varandra, men hur lätt man förstår varandra varierar mellan personer – texterna undviker generaliseringen att "alla nordbor förstår varandra". Den 16 mars 2026 beslutades att en kommission ska revidera Helsingforsavtalet; detaljer kan ändras, så framtida ändringar beskrivs försiktigt.

